

LUND UNIVERSITY

Dendrokronologisk analys av Jäla kyrkas långhus och jålaskrinet, Västergötland - komplettering 2023

Hansson, Anton; Linderson, Hans

2023

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Hansson, A., & Linderson, H. (2023). *Dendrokronologisk analys av Jäla kyrkas långhus och jålaskrinet, Västergötland - komplettering 2023*. (Dendrorapporter i Lund; Vol. 2023:57). Lund University.

Total number of authors:
2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

27 Juni 2023

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2023:57

Anton Hansson & Hans Linderson

**DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV JÄLA KYRKAS LÅNGHUS OCH
JÄLASKRINET, VÄSTERGÖTLAND – KOMPLETTERING 2023****Uppdragsgivare:** Västergötlands museum, Box 253, 532 23 Skara. (kontaktperson: Robin Gullbrandsson, robin.gullbrandsson@vgmuseum.se)**Område:** Falköping **Prov nr:** 16924-16933+16259-16263 **Antal Prov:** 10+5**Dendrokronologiskt objekt:** Tidigare undersökning i kursiv stil

Jälaskrinet (16924-16927) Långhus (16928-16933+16259-16263)

Resultat:

Dendro nr:	Provnr;	Trädslag	Antal år (1 radier om ej annat anges)	Splint (Sp) Bark (B) Vankant (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv-året)	Kommentarer
16924	Höger planka	Ek	213	Ej Sp, Ej W	1080	E 1090	
16925	Vänster planka	Ek	145	Ej Sp, Ej W	1123	E 1133	
16926	Övre kloss	Ek	101; 2	Ej Sp, Ej W	Ej datering		
16927	Nedre kloss	Ek	64	Ej Sp, Ej W	Ej datering		Osäker mätning
16928	1; Stödben	Tall	76; 2	Ej Sp, Ej W	1065	E 1110	
16929	2; Bindbjälke	Tall	118; 2	Sp 30, Ej W	1109	1124-1154	ST 529
16930	3+4; Rem N	Ek	141; 4	Ej Sp, Ej W	1052	E 1062	
16931	5; Stödben	Tall	50; 2	Ej Sp, Ej W	Ej datering		
16932	6; Stödben	Tall	61; 2	Ej Sp, Ej W	1076	E 1121	
16933	7; Stödben	Tall	76	Sp 19, Ej W	1086	1112-1142	
16259	8; bindbjälke 2	Tall	111; 3	Sp 18, Ej W	1097	1124-1154	ST 929
16260	9; bindbjälke 3	Ek	152; 3	Ej Sp, Ej W	996	E 1006	
16261	10; bindbjälke 11	Ek	225	Ej Sp, Ej W	1076	E 1086	
16262	11; lösfynd sparre	Ek	115+~5; 2	Ej Sp, Ej W	1095	E 1110	
16263	12; Rem södra	Ek	139; 3	Ej Sp, Ej W	1015	E 1025	

Kommentarer till ovanstående resultattabell

Jälaskrinet har analyserats genom att mäta årsringar från foto på två plank samt två klossar. Planken har en klar yta och en ringtjocklek som lämpar sig väl för fotoanalys. Klossarna har också lämplig ringtjocklek men de orena ytorna gjorde att uppmätningen blev mindre precis vilket försämrar dateringsförmågan.

Planken, prov 16924-16925, dateras till **efter 1090** respektive **efter 1133**. Den relativt höga korrelationen mellan planken tyder på att planken kan vara hämtade från ett och samma träd. Klossarna, prov 16926-16927 har ej gått att datera. Baserat på plankens datering så kan skrinet tidigast vara uppfört efter 1133.

*De daterade proverna från långhuset kan alla ha avverkats vid ett gemensamt tillfälle, som i så fall är **1124-1142**. Det tyder i sin tur på att långhusets taklag är **uppfört någon gång åren 1124-1142**.*

*Tallvirket i långhuset korrelerar dåligt inbördes vilket tyder på att virket är hämtat från olika bestånd inom **Västergötland och nordvästra Småland**. Tallvirket i Jäla kyrka korrelerar väl mot virket i både Marka och Gökhem kyrkor.*

Ekvirket i kyrkan, prov 16930, korrelerar mot virket i Jälaskrinet vilket tyder på att virket kan vara hämtat i samma skogsområde. Virket, både kyrkans och skrinets, korrelerar bäst mot ek från Västergötland och Småland, men korrelerar sämre mot ekprover insamlade i Köpenhamnsområdet. Virket kan således vara lokalt.

*Den relativt samtida dateringen och virkets korrelation **gör det möjligt att Jälaskrinet är samtida med kyrkans taklag**. Vidare tyder resultatet på att skrinet är byggt av relativt lokalt virke. Om skrinet är tillverkat inom nuvarande Danmarks gränser har virket transporterats dit.*

Komplettering 2023

Tallvirket, prov 16259 är från samma träd som prov 16929 vilket gör att taklagsdateringen inte går att snäva in mer än till 1124-1142 trots det kompletterande provmaterialet.

Ekvirket, prov 16260-16263 saknar samtliga splintved och har endast efterdateringar. Samtliga prov kan ha avverkats samtida med tallvirket, någon gång 1124-1142. Ekvirket korrelerar väl mot tidigare undersökt ekvirke från Jäla, Od och Göteve kyrka vilket tyder på att virket är lokalt avverkat.

Beskrivning av tabellen ovan

”Dendroidentitetsnummer”, är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

”Antal år”, årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med ”+n”.

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen ”ew” eller ”lw” dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

”splint, vankant, bark” indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). ”nära vankant” uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten (”ej sp”) anges en så kallad ”efterdatering” (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten. Anges sp=0 menas splinten observeras utanför ytterst/yngsta årsring men årsringen är inte inmätt eftersom den inte är komplett.

”Datering av yttersta årsring i provet”, är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges ”ej datering”. Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

”Beräknat fällningsår” här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

Faktura framställs senare av Lunds Universitet.

Mätresultaten kommer att bevaras på laboratoriet och utnyttjas i universitetets forskning.

Proverna kommer att ingå i RAÄ's arkiv och förvaltas av laboratoriet

Vid extern kommunikation av resultaten i den här rapporten önskas omnämnande av laboratoriet.

Vid referens till rapporten: *Hansson, A. & Linderson, H. 2023. Dendrokronologisk analys av Jäla kyrkas långhus och Jälaskrinet, Västergötland – komplettering 2023. Nationella laboratoriet för vedanatomi och dendrokronologi rapport 2023:57. Lund: Lunds universitet.*

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare

Lunds Universitet

Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund

E-post: Hans.Linderson@geol.lu.se Tel: 046-2227891